

N:o 2.

Af herr **A. Hedin**, om *skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om utredning och förslag till lag angående arbetstiden för arbetare i bageriyrket.*

Under hänvisning till en vid 1895 års riksdag väckt motion och lagutskottets deröfver afgifna utlåtande (n:o 34) har jag äran härmed föreslå,

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t ville efter verkställd utredning taga i öfvervägande, om och i hvad mån lagbestämmelser angående arbetstiden för arbetare i bageriyrket må vara erforderliga, och derefter för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill den verkställda utredningen kan föranleda.

Detta förslag är ordagrant lika med lagutskottets af Andra Kam-maren förlidet år godkända hemställan.

Till hvad jag förut i detta ämne anfört anhåller jag att få här bifoga några ytterligare uppgifter och betraktelser.

Den vid sistlidne riksdag väckta motionen åtföljdes af ett tabellariskt sammandrag af de till lagutskottet öfverlemnade listor, å hvilka bageriarbetare i olika delar af landet till ett antal af nära 1,400 äfvensom 34 arbetsgifvare antecknat sitt instämmande i det förslag till lag om arbetstiden i bagerier m. m., som genom motionen framlades till Riksdagens pröfning. I detta sammandrag äro upptagna 313 bagerier med sammanlagdt 1,393 arbetare, men för 6 bagerier saknas uppgift om såväl arbetareantal som arbetstimmar, och för 28 med tillsammans

81 arbetare saknas uppgift om arbetstidens längd. Uppgifterna om arbetstidens längd gälla således 279 bagerier med 1,312 arbetare. I större delen af dessa 279 bagerier, nemligen 233, uppgafs arbetstiden vara lika för samtliga arbetare, men i de öfriga 46 olika fördelad på arbetspersonalen.

Uppgifterna äro öfverskådligt ordnade i Bilagan A, tabellerna 1 och 2. Af den senare framgår, att de 1,312 arbetare, angående hvilka uppgift om arbetstiden föreligger, efter dennas längd fördelas sålunda:

Arbets- timmar.	Antal arbetare vid bagerier:			I % af hela antalet	Arbets- timmar	Antal arbetare vid bagerier:			I % af hela antalet
	med <i>lika</i> arbetstid	med <i>olika</i> arbetstid	Summa			med <i>lika</i> arbetstid	med <i>olika</i> arbetstid	Summa	
10	3	8	11	3,5	15	125	67	192	14,8
11	5	22	27		15 à 16	—	2	2	
11 à 12	4	4	8	16,7	16	165	41	206	19,4
12	156	56	212		16 à 17	49	—	49	
12 à 13	5	2	7	8,9	17	91	14	105	11,9
13	46	64	110		18	45	6	51	
13 à 14	—	7	7	22,0	19	23	5	28	2,8
14	154	109	263		20	9	—	9	
14 à 15	22	3	25		Summa	902	410	1,312	100,0

Medelarbetstiden utgjorde:

i Stockholm	13,9	timmar
i Göteborg	15,7	„
i Malmö	12,9	„
i andra städer	15,2	„
på landsbygden	13,9	„

Fördelar man äfven de 279 bagerier, vid hvilka ofvannämnda arbetare äro anstälde, efter arbetstidens längd och dervid räknar de bagerier, vid hvilka arbetstimmarnas antal är olika för olika arbetare, efter medelarbetstiden, så befinnes, att arbetstiden endast vid 7 bagerier understeg 12 timmar, vid 123 utgjorde 12 till och med 14 timmar, men vid återstående 149, d. v. s. öfver hälften, uppgick till öfver 15 till och med 20 timmar. Vid icke mindre än 22 bagerier utgjorde arbetstiden minst 18 timmar.

Vid en blick på denna gruppering af de data, den vid min föregående motion fogade tabellen innehåller, vill det synas, som skulle behovet af en lagtvungen begränsning af arbetstiden ej kunna af någon förnekas, såvida uppgifterna förutsättas vara i hufvudsak exakta. Från arbetsgifvares sida har man bestridit deras riktighet. Som bekant, har det i andra länder varit ganska vanligt, att arbetsgifvares och arbetares uppgifter om arbetstidens längd utfallit väsentligt skiljaktiga, de förre utvisande ett ofta mycket lägre antal arbetstimmar än de senares. Sålunda utvisa de för den tyska arbetarestatistiska kommissionens räkning genom frågeformulär insamlade uppgifterna från arbetsgifvarne en arbetstid af högst 12 timmar i 59,4 procent af de bagerier, undersökningen omfattade, men arbetarnes uppgifter deremot blott i 47 procent; en arbetstid öfver 16 timmar angifves i långt flere fall af arbetarne än af arbetsgifvarne (den tyska kommissionens »Bericht über die Erhebung der Arbeitszeit in Bäckereien und Conditoreien», s. 3—4). Möjligen kan skiljaktigheten delvis bero deraf, att ena parten afräknat ganska godtyckligt beräknade »pauser». Man föranledes till ett sådant antagande af den diskussion, som vid den tyska kommissionens första förhör med inkallade sakkunnige i bagerifrågan egde rum den 14 februari 1894 mellan ordföranden, understatssekreteraren vid Reichsamt des Inneren dr von Rottenburg, och en bagaremästare från Halle. Den senares sväfvande svar underkastades af ordföranden en analys, som efter hand och med ej ringa besvär framtvang närmare upplysningar, hvilka gåfvo det ursprungliga svaret ett väsentligen annat innehåll, än det i sin första lydelse ville göra gällande. Särskildt anmärkningsvärd är den delen af förhöret, då genom ordförandens pressande spörsmål den sakkunniges uppgift om »pauser å tillsammans minst 4 timmar» under en arbetstid från kl. 11 på aftonen till kl. 12 följande dag reducerades till 2 timmar, af hvilka den ena ingalunda kunde eller finge användas till sömn (jfr det stenografiskt upptecknade förhöret i »Protokoll über die Verhandlungen der Commission für Arbeiterstatistik vom 14. Februar bis 20. Februar 1894 und die Vernehmung von Auskunftspersonen über die Arbeitszeit in Bäckereien und Conditoreien»), s. 2—3). Beträffande afdrag af »pauser» vid beräkning af arbetstiden yttrar också kommissionen, att den af de inhemtade skriftliga och muntliga upplysningarna öfvertygats, att ett sådant afdrag icke vore af förhållandena rättfärdigadt. Blott i få bagerier förekomme nemligen regelbundet större pauser å $\frac{1}{2}$ timme eller deröfver, då biträden och gesäller äro arbetsfria. Mestadels åter vore pauserna icke blott oregelbundna,

utan ock så korta, att en verkligt stärkande hvila under dem ej är möjlig: arbetarne få ej lemna arbetsrummet, de måste i hvarje ögonblick afvakta arbetets återupptagande, och kunna därför i bästa fall blott för en kort stund lägga sig ned mot en mjölsäck eller dylikt. (Bericht über die Erhebungen betreffend die Arbeitszeit in Bäckereien und Conditoreien, s. 4).

Här torde vara på sin plats att lemna en redogörelse för eller åtminstone hänvisning till de hufvudsakligaste resultaten i öfrigt af kommissionens undersökningar. Denna »Commission für Arbeiterstatistik» inrättades genom regulativ af 1 april 1892, enligt hvilket kommissionen skulle bestå af ordförande, förordnad af rikskansleren, 5 af förbundsrådet och 6 af riksdagen valde ledamöter, samt 1 af rikskansleren inom statistiska embetsverket utsedd ledamot. Sedermera har, på riksdagens initiativ, antalet ledamöter ökats från 12 till 14, deraf 6 valda af förbundsrådet och 7 af riksdagen. Kommissionen är beslutsmässig, när minst 8 ledamöter äro tillstädes. Den eger att såsom bisittare med rådgifvande röst tillkalla arbetsgifvare och arbetare i lika antal samt att för upplysningars meddelande höra sakkunnige personer (»Auskunftspersonen»). Medlemmar, bisittare och Auskunftspersonen få enligt fastställda normer ersättning för kontanta utgifter, arbetarne äfven för förlorad arbetsförtjenst.

Genom skrifvelse af 3 juni 1892 anmodade rikskansleren kommissionen att medverka vid inhemtande af uppgifter om arbetstiden och lärlingsväsendet i bagerier och konditorier samt afgifva utlåtande derom, huruvida förhållandena i dessa yrken vore af beskaffenhet, att tillämpning af Gewerbeordnung § 120 e, tredje stycket syntes nödvändig och utförbar. Detta lagrum, sådant det lyder i lagen af 1 juni 1891, stadgar att »för sådana yrken, i hvilka arbetarnes helsa skadas genom öfvermåttan lång arbetstid, den tillättna dagliga arbetstiden och de medgifna pausernas längd, början och slut kunna föreskrifvas, och de till genomförande af dessa föreskrifter erforderliga anordningar påbjudas genom beslut af förbundsrådet.»

Efter att på kommissionens förslag upplysningar medelst frågeformulär — fördelade åorstäder, medelstora städer och mindre orier, med hälften på arbetsgifvare och hälften på arbetstagare — inhemtats från omkring 10 procent af alla i riket befintliga bagerier och kondito-

rier, och de inkomna svaren bearbetats i rikets statistiska embetsverk, öfverlemnades resultatet till kommissionen, på hvars anhållan vidare en del af de svarande genom ortsmyndigheterna »protokollariskt» hördes, hvarjemte från flere bageriarbetareföreningar yttranden inhemtades angående reglering af arbetstiden. Likaledes införades från en del sjuk-kassor sifferuppgifter om sjukdoms- och dödlighetsförhållanden bland bagare, hvilka uppgifter, statistiskt bearbetade, öfverlemnades till kommissionen jemte utlåtande från rikets Gesundheitsamt om bageriarbetets inflytande å helsan. Ytterligare hörde kommissionen ett antal arbetsgifvare och arbetstagare.

Efter pröfning af allt hvad sålunda förekommit förklarade kommissionens flertal, att en »reglering af arbetstiden i bagare- och konditorierket vore såväl af trängande behof påkallad som genomförbar. Mindretalet (2 ledamöter) fann åter, att »staten ej vore befogad till ett sådant ingrepp uti individens ekonomiska lif».

De siffror rörande *arbetstidens längd* (den väsentliga skilnaden mellan arbetsgifvares och arbetstagares uppgifter härvid lemnade å sido), på hvilka äfvensom på *arbetets beskaffenhet* kommissionen grundar sitt allmänna omdöme, att i ett betydligt procenttal af bagerierna »gesällers och lärlingars arbetskraft anlitas i en för deras helsa skadlig grad», lyda sålunda:

I mer än hälften af »vanliga» bagerier (d. v. s. med afräkning af de fåtaliga dagbagerierna och de fabriksmässiga affärerna med dag- och nattskift) var gesällernas arbetstid, biarbeten och pauser inbegripna, högst 12 timmar, i 28,6 procent 12—14 timmar, i 17 procent mer än 14 timmar (nemligen 14—16 timmar i 13,2 procent, mer än 16 intill 18 timmar i 3,1 procent, mer än 18 timmar i 0,7 procent). I mer än 78 procent förlänges arbetstiden före högtider och vid andra särskilda tillfällen öfver det vanliga måttet, och i 30 procent är det *regel-mässigt* att arbetet en eller flere dagar i veckan förlänges, vanligast mer än 2 timmar.

Kommissionen påvisar bageriarbetets ansträngande beskaffenhet och, såsom »försvärande» omständigheter, hettan, den dåliga luften, nödvändigheten att förrätta arbetet i stående ställning, samt i synnerhet att arbetet eger rum å en för helsan ogynsam tid: i 42,6 procent af de vanliga bagerierna, och det just i dem som hafva längsta arbetstiden, börjar arbetet före midnatt och tager åtminstone hela natten i anspråk.

Om statistiken icke direkt ådagalägger, att sjukdoms- och dödlighetsförhållandena äro särskildt ogynsamma i bagerierna, så kan man å

andra sidan, enligt den af Gesundheitsamt yttrade och af kommissionen delade mening, ej med statistikens siffror vederlägga den slutsats, som den långa arbetstiden och arbetets beskaffenhet föranleda. En öfvermåttan lång utsträckning af ett ansträngande arbete, äfven om den ej röjer sin verkan i sjukdom, kan alltför väl medföra ett fortgående försvagande af organismen och en förtidig död. Och detta vederlägges ej af dödlighetsstatistiken, emedan dess grundval ej i detta hänseende är oantastlig. I England, der bagarnes dödlighetssiffra icke heller är ogynsam, anses hon intet bevisa, emedan en stor del gesäller och lärlingar af helsoskäl öfvergifva yrket och söka en mindre ansträngande sysselsättning, så att de mindre friska och lifskraftiga oupphörligt ersättas. Samma mening har yttrats i Norge. Sannolikheten talar för att i Tyskland enahanda orsaker medföra enahanda verkan. Och andra omständigheter bekräfta denna förmodan, att ett stort antal tidigt lemna yrket, bland annat den, att, såsom äfven mästarne erkänt, gifta arbetare hafva svårt att finna anställning, hvarför de som vilja träda i äktenskap ofta se sig nödgade att söka en annan verksamhet. För öfrigt är det tydligt, att de skadliga följderna af ett alltför långvarigt och ansträngande arbete ej till fullo uttryckas af de ifrågavarande statistiska siffrorna, då man ej kan afskilja den personal (mer än hälften af bagerierna), som har högst 12 timmars arbetstid, och särskildt betrakta de längre arbetandes sjukdoms- och dödlighetssiffror.

Om sålunda arbetstidens längd i förening med arbetets beskaffenhet orsakar så helsoskadliga verkningar, att en reglering af arbetstiden måste anses angelägen, så återstår att undersöka, om tekniska, ekonomiska eller andra omständigheter träda afgjordt hindrande i vägen.

Hvad beträffar frågan angående hinder, härrörande från »bageriyrkets tekniska egendomlighet», mot fastställande af en maximalarbetsdag å 12 timmar, deri biarbeten och pauser inräknade, kommer kommissionen, som med hänsyn till detta spörsmål anställde en särskild undersökning, till det resultatet, att de kunna fullständigt afhjelpas på det sätt, att »för ett visst antal dagar öfverarbete tillåtes» (Bericht, s. 6—9). Vidkommande den senare frågan, huruvida en inskränkning af arbetstiden skulle tillfoga yrket en känbar ekonomisk skada, har kommissionen, efter upprepad pröfning af denna invändning, på utförligt angifna skäl uttalat såsom sin åsigt, att man ej kan tillerkänna den någon afgörande betydelse (Bericht, s. 9—16).

Vidare fäster jag uppmärksamhet å hvad kommissionen anför om söndagsarbetet, om lärlingsväsendet, om konditorierna, om arbets- och sofrummen.

Slutligen bör påpekas, att det förslag till bagerilag, som meddelades såsom bilaga till den i fjor väckta motionen, blifvit omarbetadt, och att till rikskansleren öfverlemnats tvenne alternativa förslag. Det ena, som är kommissionens majoritets, är ett förslag till *lag*, som förutsätter riksdagens medverkan; det andra, kommissionens minoritets, är ett något mera begränsadt förslag till *förordning* att, utan riksdagens hörande, genom förbundsrådsbeslut utfärdas på grund af här ofvan anförda § 120 *e* i Gewerbeordnung. Båda förslagen äro införda i n:o 15 af kommissionens förhandlingar, s. 54—61, hvilket häfte äfvensom de förut åberopade »Bericht» (n:o 6) och protokollshäfte (n:o 4) äro tillgängliga å Riksdagens bibliotek.

Frågan hvilar för närvarande hos förbundsrådet, och antages slutlig åtgärd vara att inom kort motse. Emellertid har under förlidet år en ej oväsentlig förbättring i en mängd yrkesarbetares, deribland bageriarbetarnes, vilkor inträdt genom reglering af *söndagsarbetet*. I tilläggslagen af 1 juni 1891 till Gewerbeordnung stadgades, i artikel 9, att genom kejsrerlig förordning med förbundsrådets samtycke skulle bestämmas tidpunkten för ikraftträdandet af de i tilläggslagens §§ 105 *a*—105 *f*, 105 *h* och 105 *i* meddelade föreskrifter, hvilka handla om *söndagshvilan*. Genom förordning af 4 februari 1895 har nu påbjudits, att de skulle i de delar, deri det ej redan skett, träda i kraft med 1 april 1895. En stor mängd undantag äro medgifna i den kungörelse af 5 februari 1895, som förbundsrådet utfärdat med stöd af 1891 års lags § 105 *d*, men till dessa undantag hör ej det egentliga bageriyrket. Deremot är för »Herstellung von Chokoladen und Zuckerwaaren, Honnigkuchen und Bisquit» arbete tillåtet å 6 sön- eller högtidsdagar, dock ej å jul-, nyårs-, påsk-, himmelfärds- och pingstdag.

I nordamerikanska Förenta staterna har en bagerifråga uppstått, alldeles likartad med den i flere europeiska stater afhandlade — i ty att der likasom här förekomma öfverdrifvet lång arbetstid och mot hygienens enklaste fordringar i öfrigt stridande förhållanden — och redan på några orter ledt till afgörande resultat. Flere staters arbetsbyråer hafva anstält undersökningar, som ådagalagt, att det rådande tillståndet utgör »en hotelse både mot arbetarne och den brödkonsumerande publiken»: yttrandet förekommer i ett föredrag af staten New Yorks biträdande inspektör för bagerierna Dennis Hanlon, hvilken allt

ifrån gossåren arbetat i staden New Yorks bagerier.^{*)} De första lagstiftningsåtgärderna vidtogos i staten New Jersey, der särskilda hygieniska föreskrifter rörande bageriernas inrättning utfärdades. Derefter hafva i år bagerilagar kommit till stånd i staterna New York och Minnesota, lagar, som den åberopade inspektören betecknar såsom epokgörande. Om detaljerna af den senares innehåll har jag ej kunnat förskaffa mig upplysning. För bekantskapen med den förres fullständiga text står jag i förbindelse till Sveriges och Norges konsul i New York, herr K. Woxen, för synnerligen välvilligt tillmötesgående. Den stadgar, section 1, att ingen arbetare i bröd- eller sockerbageri får der arbeta mer än 60 timmar i veckan eller mer än 10 timmar pr dag, i annat fall än att genom längre arbete vinnes kortare arbetstid å veckans sista dag, icke heller flere timmar i en vecka än att de utgöra i medeltal 10 timmar dagligen för hela antalet arbetsdagar i veckan. Då lagens öfriga bestämmelser, som angå hygieniska förhållanden, synas erbjuda mycket af intresse, meddelas den i sin helhet såsom Bilaga B till denna motion. Enligt sect. 7 straffas öfverträdelse af lagen eller vägran att efterkomma fabriksinspektörens eller biträdande inspektörs i enlighet med lagen meddelade förelägganden med böter från 20 till 50 dollars första gången, 50—100 dollars böter eller högst 10 dagars fängelse andra gången, samt minst 250 dollars böter och högst 30 dagars fängelse tredje gången. Sect. 8 utvisar, att biträdande inspektörer för bagerierna äro fyra med aflöning af 1,200 dollars och ersättning för resekostnader samt andra nödvändiga utgifter i och för tjensten; och sect. 9, att för vidtagande af förbättringar i enlighet med sect. 2, 3 och 5 medgafs en frist af 60 dagar. Lagen, sanktionerad af guvernören den 2 maj 1895, trädde omedelbart i kraft.

I Danmark har samma fråga kommit under allvarlig pröfning dels genom med. doktor Chr. Jürgensens i fjor utgifna skrift om »Det hygieniske Bageri. Plan til en hygieinisk Reform i Bageriernes Anlæg og Drift», hvilken betecknar den norska lagens innehåll såsom »meget anerkjendelsesværdigt og efterlignelsesværdigt», dels genom det förliden vår några dagar före riksdagens afslutande af folketingsmannen Hörddum väckta och uti innevarande riksdagssession af folketingsmannen J. Jensen förnyade förslag till lag om inskränkning af arbetstiden i bagerier och konditorier. Detta mot söndagsarbetet rigtade förslag åtföljer såsom bilaga C. min motion.

I bageriarbetarnes komiterades meddelanden om åtskilliga yrkes-

^{*)} Föredraget är tryckt i den uti Brooklyn utkommande engelsk-tyska tidningen The Bakers' Journal and Deutsch-Amerikanische Bäcker-Zeitung för 1895.

förhållanden (motion n:o 88 förlidet år) berördes vissa yrkessjukdomar, deribland skabben. Då man sökt att förringa trovärdigheten af deras uppgift, att nämnda utslagssjukdom är »mycket spridd särskildt här i Stockholm», har jag ansett mig böra å hufvudstadens sjukhus härom inhemta ytterligare upplysningar. Enligt mig af herr doktor H. Kempff benäget meddelad uppgift uppgår antalet å sjukhuset S:t Görans under år 1895 för skabb vårdade patienter till 177, deraf 64 barn och 15 gifta qvinnor. De återstående 98 patienterna fördelas efter yrke och kön sålunda:

1 manlig patient inom hvarje af följande yrken: handlande, bokhållare, handelsbiträde, vaktmästare, kypare, typograf, metallarbetare, grundläggare, korkskärare, kakelugnsmakare, dentist, sadelmakare, slagtare, telefonarbetare, konduktör, mejerist, samt 1 qvinligt handelsbiträde, 1 hotellstäderska, 1 sömmerska, summa 19,

2 manliga patienter inom hvarje af följande yrken: tapetserare, målare, sjömän, vagnmakare, medicine kandidater, gjutare, cigarrarbetare, åkaredrängar, plåtslagare, drängar, summa 20,

3 qvinliga tjenare,

4 jernarbetare,

7 skomakeriarbetare,

14 grofarbetare,

31 bageriarbetare.

Å Serafimerlasarettet har under 1895 för samma sjukdom vårdats 1 bageriarbetare, å öfriga sjukhus ingen.

De anförda siffrorna från S:t Görans sjukhus lära väl icke lemna något tvifvel öfrigt, att nämnda sjukdom är att anse för en yrkessjukdom bland den klass af arbetare, till hvilken ensam höra 31 af 98 patienter, fördelade på några och trettio yrken.

Emellertid angifver antalet bageriarbetare, som varit å sjukhus intagna för denna sjukdom, ej hela dess utbredning bland detta yrkes arbetare. Ett ej ringa antal hafva nemligen sökt hjälp å polyklinikerna vid Biblioteksgatan, å Serafimerlasarettet och Sabbatsberg.

Slutligen har jag funnit nödigt att bifoga utdrag af Stockholms stads helsovårdsnämnds protokoll för den 10 och 31 maj 1895, af hvilka det förra innehåller sundhetsinspektörens till nämnden ingifna tjänstememorial, dateradt den 25 april, angående ett i egendomen n:o 50 vid Flemminggatan beläget, i diskussionen förlidet år omnämndt bageri. (Bilaga D, 1 och 2).

Stockholm den 15 januari 1896.

A. Hedin.

Tab. 1. Antalet bageriarbetare, med uppgifven arbetstid, fördelade efter arbetstidens längd.

Arbets- tiden: timmar	Antalet arbetare vid bagerier med <i>lika</i> arbetstid för vid dem anstälde arbetare:						Antalet arbetare vid bagerier med <i>olika</i> arbetstid för vid dem anstälde arbetare:						Hela antalet arbetare, med uppgifven arbetstid:					
	i Stock- holm	i Göte- borg	i Malmö	i andra städer	på lands- bygden	S:a	i Stock- holm	i Göte- borg	i Malmö	i andra städer	på lands- bygden	S:a	i Stock- holm	i Göte- borg	i Malmö	i andra städer	på lands- bygden	S:a
10	—	—	—	3	—	3	8	—	—	—	—	8	8	—	—	3	—	11
11	—	—	—	5	—	5	11	—	11	—	—	22	11	—	11	5	—	27
12	49	20	12	57	18	156	36	—	20	—	—	56	85	20	32	57	18	212
13	7	—	—	23	—	30	56	—	8	—	—	64	63	—	8	23	—	94
14	36	—	19	93	6	154	96	—	10	3	—	109	132	—	29	96	6	263
15	18	36	3	49	6	112	64	—	—	3	—	67	82	36	3	52	6	179
16	18	16	3	121	2	160	29	—	2	10	—	41	47	16	5	131	2	201
17	—	11	—	47	2	60	11	—	—	1	—	12	11	11	—	48	2	72
18	4	8	—	33	—	45	4	—	—	2	—	6	8	8	—	35	—	51
19	—	6	—	17	—	23	—	—	—	3	—	3	—	6	—	20	—	26
20	—	4	—	5	—	9	—	—	—	—	—	—	—	4	—	5	—	9
11 à 12	—	—	4	—	—	4	—	—	4	—	—	4	—	—	8	—	—	8
12 à 13	5	—	—	—	—	5	2	—	—	—	—	2	7	—	—	—	—	7
13 à 14	—	—	—	—	—	—	3	—	4	—	—	7	3	—	4	—	—	7
14 à 15	11	—	—	11	—	22	—	—	—	3	—	3	11	—	—	14	—	25
15 à 16	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	—	—	2	—	—	2
16 à 17	—	44	—	—	5	49	—	—	—	—	—	—	—	44	—	—	5	49
12 à 14	—	—	—	13	3	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13	3	16
13 à 15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14 à 16	—	—	—	6	7	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	7	13
15 à 17	5	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	5
16 à 18	—	—	—	31	—	31	—	—	—	2	—	2	—	—	—	33	—	33
17 à 19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18 à 20	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	2	2	—	—	—	—	2
Summa	153	145	41	514	49	902	322	—	61	27	—	410	475	145	102	541	49	1,312

Bilaga A, 2.

Räknar man å nedersta gruppen å tab. 1 12 à 14 timmar = 13, 13 à 15 = 14 o. s. v. och sammanslår denna grupp med den öfversta samt inrangerar derjemte den mellersta gruppens siffror emellan talen af de båda sammansförda, erhålles nedanstående tabell:

Tab. 2. Antalet bageriarbetare, med uppgifven arbetstid, fördelade efter arbetstidens längd.

Arbets- tiden: Timmar	Antalet arbetare vid bagerier med <i>lika</i> arbetstid för vid dem anstälde arbetare:						Antalet arbetare vid bagerier med <i>olika</i> arbetstid för vid dem anstälde arbetare:						Hela antalet arbetare med uppgifven arbetstid:					
	i Stock- holm	i Göte- borg	i Mölmö	i andra städer	på lands- bygden	S:a	i Stock- holm	i Göte- borg	i Malmö	i andra städer	på lands- bygden	S:a	i Stock- holm	i Göte- borg	i Malmö	i andra städer	på lands- bygden	S:a
10	—	—	—	3	—	3	8	—	—	—	—	8	8	—	—	3	—	11
11	—	—	—	5	—	5	11	—	—	—	—	22	11	—	11	5	—	27
11 à 12	—	—	4	—	—	4	—	—	4	—	—	4	—	—	8	—	—	8
12	49	20	12	57	18	156	36	—	20	—	—	56	85	20	32	57	18	212
12 à 13	5	—	—	—	—	5	2	—	—	—	—	2	7	—	—	—	—	7
13	7	—	—	36	3	46	56	—	8	—	—	64	63	—	8	36	3	110
13 à 14	—	—	—	—	—	—	3	—	4	—	—	7	3	—	4	—	—	7
14	36	—	19	93	6	154	96	—	10	3	—	109	132	—	29	96	6	263
14 à 15	11	—	—	11	—	22	—	—	—	3	—	3	11	—	—	14	—	25
15	18	36	3	55	13	125	64	—	—	3	—	67	82	36	3	58	13	192
15 à 16	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	—	—	2	—	—	2
16	23	16	3	121	2	165	29	—	2	10	—	41	52	16	5	131	2	206
16 à 17	—	44	—	—	5	49	—	—	—	—	—	—	—	44	—	—	5	49
17	—	11	—	78	2	91	11	—	—	3	—	14	11	11	—	81	2	105
18	4	8	—	33	—	45	4	—	—	2	—	6	8	8	—	35	—	51
19	—	6	—	17	—	23	2	—	—	3	—	5	2	6	—	20	—	28
20	—	4	—	5	—	9	—	—	—	—	—	—	—	4	—	5	—	9
Summa	153	145	41	514	49	902	322	—	61	27	—	410	475	145	102	541	49	1,312

Bil. B.

AN ACT to regulate the manufacture of flour and meal food products.

Became a law May 2, 1895, with the approval of the Governor. Passed, three-fifths being present.

The People of the State of New York, represented in Senate and Assembly, do enact as follows:

Section 1. No employe shall be required, permitted or suffered to work in a biscuit, bread or cake bakery or confectionary establishment more than sixty hours in any one week, or more than ten hours in any one day, unless for the purpose of making a shorter work day on the last day of the week, nor more hours in any one week than will make an average of ten hours per day for the whole number of days in which such person shall so work during such week.

Sec. 2. All buildings occupied as a biscuit, bread or cake bakeries shall be drained and plumbed in a manner to conduce to the proper and healthful sanitary condition thereof, as the factory inspector or any of his deputies shall direct.

Sec. 3. Every room used for the manufacture of flour or meal food products shall have, if deemed necessary by the factory inspector, an impermeable floor constructed of cement or of tiles laid in cement, with an additional flooring, or of wood properly saturated with linseed oil. The sidewalls and ceilings of such rooms shall be plastered or wainscoted, and if required by the factory inspector or a deputy factory inspector, shall be whitewashed at least once in three months. The furniture and utensils in such rooms shall be so arranged that the furniture and floor may at all times be kept in a proper and healthful sanitary and clean condition.

Sec. 4. The manufactured flour or meal food products shall be kept in perfectly dry and airy rooms, so arranged that the floors, shelves and all other facilities for storing the same can be easily and perfectly cleaned.

Sec. 5. Every such bakery shall be provided with a proper washroom and water-closet or closets, apart from the bakeroom or rooms where the manufacturing of such food products is conducted; and no water-closet, earth-closet, privy or ash-pit shall be within or communi-

cate directly with the bakeroom of any bakery, hotel or public restaurant.

Sec. 6. The sleeping places for the persons employed in a bakery shall be separate from the room or rooms where flour or meal food products are manufactured or stored.

Sec. 7. Any person who violates any of the provisions of this act, or refuses to comply with any requirement of the factory inspector or a deputy factory inspector, as provided herein, shall be guilty of a misdemeanor, and on conviction shall be punished by a fine of not less than twenty or more than fifty dollars for a first offense, and not less than fifty nor more than one hundred dollars for a second offense, or imprisonment for not more than ten days, and for a third offense by a fine of not less than two hundred and fifty dollars and not more than thirty days' imprisonment.

Sec. 8. For the purpose of enforcing this act and of chapter four hundred and nine of the laws of eighteen hundred and eighty-six, and acts amendatory thereof, the factory inspector may appoint four additional deputies, each of whom shall receive an annual salary of one thousand two hundred dollars, together with his necessary traveling and other expenses incurred in discharging the duties of his office, payable monthly by the treasurer on the warrant of the comptroller, upon proper vouchers approved by the factory inspector. Under the direction of the factory inspector, such deputies shall inspect all bakeries and see that the provisions of this act and of chapter four hundred and nine of the laws of eighteen hundred and eighty-six, and the acts amendatory thereof, are observed therein. Such deputies shall have all the powers and duties of the deputy inspectors and shall be amenable to the supervision and control of the factory inspector the same as the deputy factory inspectors appointed under chapter four hundred and nine of the laws of eighteen hundred and eighty-six, and the acts amendatory thereof.

Sec. 9. The owner, agent or lessee of any property affected by the provisions of sections two, three or five of this act shall, within sixty days after the service of a notice requiring any alterations to be made in or upon such premises, comply therewith, and such notice shall be in writing and may be served upon such owner, agent or lessee, either personally or by mail, and a notice mailed to the last known address of such owner, agent or lessee shall be deemed sufficient for the purposes of this act.

Sec. 10. This act shall take effect immediately.

Bil. C.

Forslag til Lov om Indskrænkning af Arbejdstiden i Bagerier og Konditorier.

§ 1. Al Brød- og Kagebagning i Bagerier og Konditorier er forbudt paa Aarets Søndage, disse regnet fra samme Dags Morgen Kl. 6 til den paafølgende Dags Morgen Kl. 6.

Dette Forbud skal dog ikke være til Hinder for, at der inden for det nævnte Tidspunkt kan foretages: Surlægning, Hævlægning, Tørring af Skibsbrød samt Opfyring af Ovne.

§ 2. Fra ovenstaaende Forbud skal endvidere være undtaget Søndagen før Jul, Fastelavns Søndag, 1ste Juledag, 1ste Paaskedag og 1ste Pinsedag. I Stedet herfor skal Arbejdet hvile hele Fastelavns Mandag, 2den Juledag, 2den Paaskedag og 2den Pinsedag, hver Dag regnet fra om Morgenen Kl. 6 til den paafølgende Dags Morgen Kl. 6.

§ 3. Overtrædelse af denne Lov, der paatales af det Offenlige og behandles som offentlige Politisager, straffes med Bøder fra 10 til 200 Kr. Arbejdsgivere, som beskæftige Arbejdere i Strid med disse Forskrifter, idømmes en Tillægsbøde af 5 Kr. for hver af de saaledes beskæftigede Arbejdere.

Tillægsbøden for Arbejdsgivere kan i Gentagelsestilfælde stige til 10 Kr. for hver af de nævnte Arbejdere; Samtykke af vedkommende Arbejder fritager ikke for Straf.

§ 4. Denne Lov skal være ophængt i alle Bagerier og Konditorier paa en for Arbejderne let tilgængelig Plads, og skal Loven i dette Tilfælde være trykt med mindst $\frac{1}{4}$ Tomme høje Typer.

§ 5. Denne Lov træder i Kraft 3 Maanader efter, at den er bekendtgjort i Lovtidenden; samtidig ophæves alle de Bestemmelser, som maatte være i Strid med nærværende Lov.

Bilaga D, 1.

Utdrag af protokollet, hållet vid Stockholms stads Helsovårdsnämnds sammanträde den 10 maj 1895.

§ 15.

Från sundhetsinspektören hade inkommit följande tjänstememorial:
Med anledning af besök den 19 april i ett inom egendomen n:o 50 vid Flemminggatan beläget bageri får jag härmed vördsamt anföra följande:

Bageriet är beläget i källaren, har dager från lanternin i taket och synes belysningen fullt tillräcklig. Det är af långsträckt rektangulär form med ugnen i den ena af kortväggarne och ingången i den andra. Den ena långväggen ligger intill husets öfriga källare, den andra stöter intill grannens tomt (n:o 48). Derigenom att gårdsplanet här ligger lägre än i n:o 50 kommer denna vägg att ligga ofvan jord. Enligt bageriidkarens uppgift äro väggarne i bageriet af gråsten och invändigt putsade med cementbruk, taket är muradt hvalf och golvet af cement, men ligger enligt uppgift så djupt under markens yta att aflopp för spillvattnet ej kunnat i golvet beredas. I dess ställe finnes i ett hörn en cementerad grop, hvori vattnet får samlas för att sedan ösas upp i en högre upp på väggen anbragt slasktratt.

Redan vid första inträdet i bageriet frapperas man af luftens starkt fuktiga beskaffenhet. Såväl från tak som väggar, särskildt de från eldstaden längst bort liggande delarna, nedrinner vattnet i stora droppar till golvet, der det måste upphemtas dels i underställda hinkar, dels i längs väggarne nedtill anbragta strängar af sågspån. För att förminska kondensationen af vattenånga mot de kalla murytorna har nuvarande innehafvaren låtit under takhvalvet anbringa ett tak af trä, ehuru med föga effekt. Likaså har på flere ställen tygstycken måst anbringas för att hindra vattnet att drypa ned på arbetsborden.

Af vattnet, aflagradt mjöl och svampvegetationer har bildats en grön, klibbig smörja, som beklädande väggarne i ett centimeter tjockt lager gifver åt lokalen ett högst obehagligt utseende. Närmast eldstaden, der väggarne äro tunnare, äro förhållandena något bättre. Äfven golvet är betäckt med ett lager af intorkadt mjöl.

Det utanför bageriet belägna rummet, som användes till förvaring af mjöl och äfven bröd, är deremot fritt från fukt, men väggarna och i synnerhet taket äro till följd af aflagradt dam och mjöl i behof af rengöring.

I bageriet sysselsättas 5 arbetare med en uppgifven arbetstid af från kl. 7 e. m. -- 2 f. m. (tråggesällen 4 e. m. — 12 midnatt) och kl. $\frac{1}{2}$ 6 à 6 f. m. — 11 à $\frac{1}{2}$ 12 f. m. eller 12 à 13 timmar. Arbetarnes bostad är belägen 1 tr. upp, är snygg, ljus och rymlig. Tvättställ saknas dock och tvenne arbetare hafva gemensam sofplats.

Af det anförda torde noggsamt framgå, att bageriet befinner sig i ett högst otillfredsställande skick. En del af detta förhållande torde nog med skäl kunna tillskrifvas försummelse i afseende på lokalens renhållning och skötsel i öfrigt, men af allt att döma finnes dock i viss mån fog för det påståendet innehafvaren af bageriet framstälde, att reningsåtgärder tjena till så godt som ingenting, ity att lokalen på grund af sin fuktiga beskaffenhet så godt som genast efter verkställd rengöring återtager sitt obehagliga utseende. Ty då för brödets vederbörliga jäsning stora mängder vattenånga utsläppas i bagerierna och härtill kommer, att ifrågavarande lokal är belägen under markens yta, har ytterväggar af gråsten, ingenstädes ligger intill uppvärmda lokaler samt invändigt är afputsad med cementbruk, företer den sålunda i hög grad trenne för en lokals varma och torra beskaffenhet menligt inverkaende moment, nemligen stark produktion af vattenånga, kalla väggar och starkt förminskad naturlig ventilation, hvilka samfäldt bidra till att öka fuktigheten.

Dertill anmodad har egaren nu låtit rengöra bagerilokalen, hvadan väggarne nu förete rena murytor, men fuktigheten strömmar fortfarande ned, hvilket förhållande icke torde kunna afhjelpas utan att lokalen förses med anordningar för bättre uppvärmning och kraftigare ventilation, af hvilka medel det förras gynsamma inflytande tydligt spåras i de närmast ugnen belägna delarna, som hålla sig nästan torra. Äfvenså uppgafs, att under den varmare årstiden, då fönsterna i taket kunna öppnas och den utsläppta ångan sålunda efter jäsningens afslutande härigenom hastigt kan aflägsnas, lokalens fuktighet betydligt aftager.

På grund af hvad som ofvan anförts, torde väl få anses uppenbart, att ifrågavarande lokal såväl ur snygghetssynpunkt som äfven såsom på grund af sin ytterligt fuktiga beskaffenhet menlig för arbetarnes helsa måste anses i hög grad olämplig till bageri, och hemställes därför, att egaren måtte förbjudas att efter den 1 nästkom-

mande oktober uthyra ifrågavarande lokal till bageri, med mindre han vidtagit verksamma åtgärder till fuktighetens förekommande.

Egendomen n:o 50 Flemminggatan eges af disponenten A. Silfverling, och bageriet innehafves af herr A. Pettersson.

Stockholm den 25 april 1895.

Ivar Andersson.

Efter uppläsandet af detta memorial, beslöts, att detsamma skulle delgifvas fastighetens egare med förståndigande för deene att till nästa sammanträde inkomma med förslag till de åtgärder, som vore att vidtaga för undanrödjande af de anmärkta bristfälligheterna inom ifrågavarande bageri.

Enligt protokollet.

Carl Schönmejer.

Bilaga D, 2.

Utdrag af protokollet, hållet vid Stockholms stads helsovårdsnämnds sammanträde den 31 maj 1895.

§ 9.

Sedan i anledning af sundhetsinspektörens under § 15 i protokollet för den 10 innevarande månad intagna rapport angående bristfälligt bageri inom egendomen n:o 50 vid Flemminggatan kallelse till denna dag utfärdats å fastighetens egare, disponenten Axel Silfverling, företogs nu detta ärende åter till behandling, hvarvid disponenten Silfverling kom personligen tillstädes.

Hörd öfver sundhetsinspektörens rapport, förklarade disponenten Silfverling sig icke vilja bestrida befogenheten i de mot ifrågavarande bagerilokaler gjorda anmärkningar, men uppgaf tillika, att bristfälligheterna hufvudsakligen vore en följd af vanskötsel från hyresmannens sida, hvarför denne också blifvit uppsagd till afflyttning den 1 nästkommande oktober.

I anledning häraf och sedan disponenten Silfverling på särskild fråga åtagit sig att icke efter den 1 oktober 1895 uthyra lägenheten

till bageri, med mindre dessförinnan åtgärder vidtagits för åstadkommande af nöjaktig ventilation och uppvärmning inom bageriet samt de i sådant afseende gjorda anordningar blifvit af nämnden godkända, lät nämnden vid berörda åtagande för närvarande bero.

Enligt protokollet

Carl Schönmejer.
